

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Вступ. На даний момент стан злочинності в Україні є дуже важливою суспільною проблемою. Злочинність становить велику загрозу для безпеки всіх сфер діяльності суспільства, завдає шкоди правопорядку, негативно впливає на економічний, культурний, соціальний розвиток. Посилює рівень соціальної напруги у державі. У регіонах спостерігається не тільки збільшення рівня злочинності, а і поява нових форм та видів.

Вивчення регіональної злочинності є одним із перспективних напрямків для отримання нових наукових кримінологічних знань про територіальну специфіку злочинності, її закономірності, регіональні схожості та відмінності, особливості детермінації і можливості у запобіганні. Регіональний напрям у кримінології виник одночасно з появою самої науки кримінології та досить довго розвивався паралельно з нею, у рамках вирішення більш глобальних кримінологічних проблем.

Виклад основного матеріалу. За статистикою МВС України з 2001 по 2019 рр. спостерігається загострення криміногенної ситуації в країні. Тільки з 2014 по 2019 рр. відбулося зростання злочинності більш ніж на чверть. Протягом 2001-2019 рр. злочинність у регіонах характеризувалася стійкими закономірностями та відмінностями у кількісних та якісних показниках. Відмінності між регіонами в абсолютних показниках сягали 6-10-кратного, а у коефіцієнтах на 100 тис. населення – 2–3-кратного розміру (рис.1).

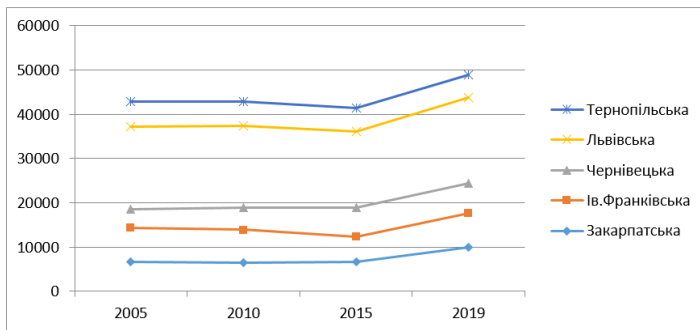

Рис.1. Динаміка загальної злочинності у Західних регіонах України з 2005 по 2019 рр.

Зокрема, тільки у 2019 р. порівняно з 2018 р. із загальної кількості зареєстрованих злочинів в Україні за регіонами зафіксовано такий розподіл: у Дніпропетровській області вчинено 46835 (-3,8%) злочинів, або 1427 (-4,9%) на 100 тис. населення; у Запорізькій – 33621 (+17,3%) злочинів, або 1900 (+29%) на 100 тис. населення; у Харківській – 30937 (-8%) злочинів, або 1140 (-9,9%) на 100 тис. населення; у Чернівецькій області – 7836 (+16,1%) злочинів, або 862 (+12%) на 100 тис. населення; у Тернопільській – 5500 (+7,6%) злочинів, або 513 (+3,8 %) на 100 тис. населення (рис.2).

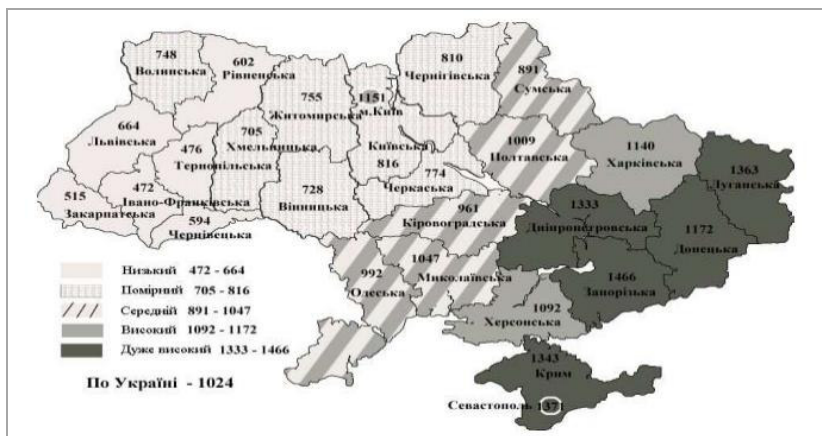

Рис.2. Середні показники коефіцієнтів інтенсивності загальної злочинності на 100 тис. населення, що фіксувалися в регіонах України за період 2001-2013 роки [3, с.14]

Криміногенний простір України підпорядковується закономірностям розподілу п'яти класів регіонів на три укрупнені зони. До зони негативної кримінологічної групи належать регіони з дуже високою та високою кримінальною враженістю територій; перехідну зону утворюють регіони із середнім рівнем кримінальної враженості; позитивну складають регіони з помірною та низькою кримінальною враженістю територій. Зона негативної кримінологічної групи поділяється на дві самостійні підгрупи: а) звичайного; б) екстремально-критичного типу (значної соціальної напруженості, реальної терористичної загрози, кримінологічного колапсу). Інтенсивність злочинності в регіонах збільшується із Заходу на Схід і відповідно зменшується зі Сходу на Захід України. Доведено стабільність і взаємозалежність кримінологічних груп регіонів. Закономірності проявляються не лише в інтенсивності злочинності (злочинної

активності) та окремих її видів, а й у структурному розподілі злочинності між регіонами[2, с. 151-159].

Значення класифікації територій за рівнем кримінальної враженості полягає в можливості отримати правоохоронними органами України узагальнену інформацію про регіональні закономірності злочинності, що обумовлено стійкими об'єктивно і суб'єктивно сформованими. Відмінності між регіонами в абсолютних показниках загальної злочинності сягають 6–10-кратного, а у коефіцієнтах на 100 тис. населення – 2–3-кратного розміру [4, с.12-14]. Закономірності регіонального розподілу загальної злочинності підпорядковуються формуванню п'яти відносно стійких кримінологічних груп: з низькою, помірною, середньою (перехідною), високою та дуже високою кримінальною враженістю територій. П'ять регіонів промислової групи, що сконцентровані в негативній криміногенній зоні України – Донецька (11,22%), Дніпропетровська (9,59%), Харківська (6,70%) та Запорізька (5,68%) області, – становлять близько половини (41%) у структурі загальнодержавної злочинності й здійснюють найбільший тиск на стан злочинності в Україні. У період з 1992 по 2019 роки зафіксовано таку закономірність, як синхронність у коливанні статистичних рядів динаміки злочинності в усіх регіонах України. У наступні роки з високою імовірністю можна прогнозувати збільшення соціальної напруженості в українському суспільстві й суттєве загострення криміногенної ситуації в інших регіонах країни. Вагомі кримінологічні загрози тут містять: геополітичні та соціально-економічні фактори; велика кількість «вимушених мігрантів», які переселилися до інших областей (примусова віктимізація); специфічний поствійськовий синдром психологічного стану учасників АТО; прагнення до реваншизму та помсти з боку різних видів (зокрема незаконних) військових формувань тощо. За результатами кримінологічного аналізу убивств, умисних тяжких тілесних ушкоджень, розбоїв, та звалтувань встановлені схожі із загальною регіональною злочинністю закономірності в інтенсивності, динаміці, структурному розподілі та географії.

Висновки. Під час планування та програмування запобігання регіональній злочинності потрібно враховувати: 1) тип соціально-кримінологічної обстановки регіону; 2) види та ступінь розповсюдженості правопорушень у регіоні; 3) рівень латентної злочинності; 4) конкретні кримінально активні групи населення. Основні вимоги до структури регіонального плану мають бути такими: а) структура регіонального плану має повною мірою відображати соціально-кримінологічну обстановку регіону; б) ґрунтуватися на

комплексному аналізі, тенденціях і прогнозі злочинності в регіоні; в) спрямовуватися на усунення впливу регіональних факторів криміногенного і підсилення дії факторів антикриміногенного характеру; г) сприяти об'єднанню зусиль усіх суб'єктів; д) орієнтуватися на створення антикримінального психологічного середовища; є) забезпечувати взаємодію у запобіганні злочинності з правоохоронними органами прилеглих регіонів.

У системі запобігання регіональній злочинності потрібно віддавати перевагу прогресивним формам нерепресивних заходів протидії злочинності: пропагуванню і закріпленню законотворчої поведінки на рівні традицій, звичаїв та сімейнопобутових установок.

Список використаних джерел

1. Абросімова Ю. А. Злочинність неповнолітніх та запобігання їй на регіональному рівні: дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 / Ю. А. Абросімова. – Львів, 2009. – 261 с.
2. Бабенко А.М. Регіональний підхід в кримінології як метод вивчення злочинності / А.М.Бабенко // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. –2013. –№1 (52). – С. 151–159.
3. Бабенко А.М. Регіональні особливості рецидивної злочинності в Україні /А.М. Бабенко// Науковий вісник Херсонського державного університету. –Серія «Юридичні науки». –2014. – Випуск 3. –Том 3 –С. 14–20.
4. Бабенко А.М. Регіональні особливості розподілу наркозлочинності в Україні: деякі шляхи протидії / А.М.Бабенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. –Серія «Право». –2012. –Випуск 20. –Частина 1. –Том 4. –С.12–14.
5. Голіков А. П. Регіональна економіка та природокористування : навчальний посібник / А. Г. Дейнека, Л. О. Поздняков, П. О. Черномаз ; за ред. Голікова А. П. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 352 с.
6. Голіков А. П. Регіональна економіка та природокористування : навчальний посібник / А. П. Голіков, О. Г. Дейнека, Л. О. Позднякова, П. О. Черномаз ; за ред. А. П. Голікова. – 2-ге видання. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 352 с.
7. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 – х кн / А. П. Закалюк. – К.: Ін Юре, 2007. – Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – 424 с.